

**ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
II МЕДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Декан II медичного факультету,
доцент Полковніков Ю.Ф.

«01» червня 2021 р.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Етичні проблеми в медицині»

назва навчальної дисципліни

РОЗГЛЯНУТО на засіданні Ради Студентського Самоврядування факультету Протокол №_01/06____ від «_01_»____06_____2021р.	РОЗГЛЯНУТО на засіданні спільної Вченої ради медичних факультетів Протокол №__9____ від «_01_»____06_____2021р.
---	---

1. Загальна інформація про викладача

Викладач: д. філос. н., професор Утюж Ірина Геннадіївна

e-mail: utyh13@ukr.net

Кафедра: суспільних дисциплін

Адреса: пр. Маяковського, 26

2. Назва, код дисципліни і кількість кредитів

Назва дисципліни: «Етичні проблеми в медицині»

Кількість кредитів з дисципліни: 90 годин / 3 кредити ECTS (лекцій – 0, практичних занять – 20, СРС – 70).

3. Семестр: 3

4. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити: знання, що здобуті на курсах «Філософія», «Історія медицини».

Постреквізити: створює необхідні передумови для швидкої адаптації майбутньому фахівцю до роботи в клініці та інших реабілітаційних соціально-медичних закладах
Здатність до визначення основних принципів етики та філософсько - деонтологічних проблем у професійній діяльності

5. Характеристика навчальної дисципліни

5.1 Призначення навчальної дисципліни

Вивчення дисципліни «Етичні проблеми в медицині» створює необхідні передумови для швидкої адаптації майбутньому фахівцю до роботи в клініці та інших реабілітаційних соціально-медичних закладах, надає правове підґрунтя його професійної діяльності, формує здатність до філософських роздумів про актуальні проблеми науки в цілому і медицині зокрема.

Компетенції, яких набуває студент при вивченні дисципліни:

– *інтегральна:*

здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.

– *загальні:*

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- Здатність працювати в команді.
- Навички міжособистісної взаємодії.
- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- Прагнення до збереження навколишнього середовища.

- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

– спеціальні (фахові, предметні):

- Здатність до визначення основних принципів етики та філософсько-деонтологічних проблем у професійній діяльності.
- Усвідомлення громадянських прав, свобод і обов'язків при проведенні фахової діяльності.
- Здатність до проведення аналізу діяльності лікаря з наданням морально-етичної та правової оцінки його дій.
- Здатність до проведення заходів щодо організації надання медичної допомоги на етичних та деонтологічних засадах.

5.2 Мета вивчення навчальної дисципліни: досягнення основних кінцевих цілей, визначених Освітньою програмою 228 «Педіатрія». Метою викладання навчальної дисципліни «Етичні проблеми в медицині» є активне сприяння гуманізації медицини на основі формування світоглядних цінностей поваги та любові до людини, засвоєння аспектів етичної моделі біоетики, поглиблення знань тих, хто цікавиться питаннями моралі, а також реалізація гуманістичного потенціалу біоетики, як науки, виховання у студентів-медиків шанування цінності та гідності людського життя від зачаття до природної смерті.

5.3 Завдання вивчення дисципліни:

- формування знань щодо моральної сторони діяльності людини в медицині;
- формування знань та умінь для реалізації професійної діяльності у соціальній взаємодії, заснованій на гуманістичних і етичних засадах; ідентифікації майбутньої професійної діяльності як соціально значущої для здоров'я людини;
- формування знань щодо законодавчих документів, які регулюють відносини між суб'єктами у сфері охорони здоров'я на рівні держави та міжнародному рівні, виховання глибокої переконаності в необхідності неухильного дотримання етичних і моральних норм, правил і принципів у своїй практичній діяльності;
- формування поваги до життя та гідності здорової і хворої людини, інтереси яких завжди повинні оцінюватися вище від інтересів науки або суспільства;
- формування знань та навичок використання результатів самостійного пошуку, аналізу та синтезу інформації з різних джерел для рішення типових завдань професійної діяльності;
- формування вмінь аргументувати інформацію для прийняття рішень, нести відповідальність за них у стандартних і нестандартних професійних ситуаціях; дотримуватися принципів деонтології та етики у професійній діяльності;
- формування навичок здійснювати професійне спілкування сучасною українською літературною мовою, використовувати навички усної комунікації;
- формування вміння дотримуватися норм спілкування у професійній взаємодії з колегами, керівництвом, ефективно працювати у команді;
- формування вміння аналізувати інформацію, отриману в результаті наукових досліджень, узагальнювати, систематизувати й використовувати її у професійній діяльності;

- формування вміння ідентифікувати та аналізувати конфліктні ситуації, що виникають на стику медицини, біології, філософії та юриспруденції, та визначати конкретні шляхи їхнього розв'язання.

5.4 Зміст навчальної дисципліни: Програма навчальної дисципліни складається з 4х тематичних блоків: годин 90/ 3 (лекцій – 0, практичних занять – 20, СРС – 70)

Тематичний блок 1. Теоретичні аспекти етичних проблем в медицині

Тема 1. Етика як самостійна наука.

Визначення етики як самостійної дисципліни. Етика в системі гуманітарних знань. Визначення моралі. Концепції походження моралі. Основні категорії етики. Зв'язок етики з медициною. Медицина як прикладна філософія.

Тема 2. Медична етика.

Традиції та основні принципи медичної етики. Основні засади відносин між лікарем та пацієнтом. Важливість комунікативних навичок у роботі лікаря. Поняття про спілкування, зміст, мета і засоби спілкування. Функції спілкування та основні види спілкування. Стили спілкування (авторитарний, ліберальний, демократичний). Роль спілкування у формуванні і задоволенні соціальних потреб людини. Стратегії та тактики спілкування. Види запитань для проведення бесіди. Вміння слухати. Активне слухання. Інтерактивна сторона спілкування. Характеристика соціальної перцепції. Ефективне спілкування. Поняття про «зворотній зв'язок». Комунікативні бар'єри. Поняття про «Емпатію». Стадії емпатії. Способи передачі емпатії. Особа в ситуації етичного вибору. Моральні норми і правила. Лікарська таємниця. Лікарська помилка.

Тематичний блок 2. Деонтологічні аспекти етичних проблем в медицині

Тема 3. Особистість лікаря

Основні якості особистості медика. Мужність і оптимізм в роботі медика. Лікар як громадянин та інтелігент. Взаємодія в терапевтичному полі «лікар-пацієнт».

Тема 4. Деонтологія в медичній науці. Біоетика.

Особливості етики наукових досліджень. Біоетика як наука. Етичні аспекти застосування медичних технологій, які пов'язані із втручанням у геном людини, її фізіологію, фізичну та психологічну цілісність.

Тема 5. Основоположні документи сучасної медичної етики.

Нюрнберзький кодекс. Женевська Декларація лікарів Всесвітньої Медичної Асоціації. Міжнародний кодекс медичної етики ВМА. Всесвітня декларація про геном людини та права людини.

Тематичний блок 3. Соціально-філософські аспекти етичних проблем в медицині

Тема 1. Основи біотичних аспектів трансплантології та переливання крові.

Поняття трансплантації: історія і сучасність. Моральні проблеми трансплантології. Ксенотрансплантація. Етико-правові принципи трансплантації людських органів. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини». Поняття про донорство та трансфузіологію. Біоетичні проблеми переливання крові. Закон України «Про донорство крові та її компонентів». Юридичні моделі при заборі органів від трупних донорів. Біоетичні проблеми клонування людських органів. Етичні проблеми біобанків органів і тканин.

Тема 2. Основи біоетичних проблем ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій.

Морально-етичні проблеми ВІЛ /СНІДУ причина прихованої епідемії в Україні. Допомога хворим на СНІД. Епідемія ВІЛ/СНІДу. Люди, які живуть із ВІЛ/СНІДом, та уразливі до ВІЛ групи. Правозахисна діяльність у сфері ВІЛ/СНІДу. Біоетичні проблеми під час лікування хворих з ВІЛ/СНІДом. Права людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом. Правозахисна діяльність у сфері ВІЛ/СНІДу. Криміналізація наркоспоживання в Україні. Стигма і дискримінація, асоційовані з ВІЛ/СНІДом.

Тема 3. Основи біоетичних проблем біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії. Етичні проблеми медичного застосування психотропних засобів. Боротьба з наркозалежністю, алкоголізмом і тютюнопалінням.

Лікування психічних хворих і права людини. Специфіка етичних проблем у психіатрії. Моделі психічних захворювань. Етика медсестри психіатричного закладу. Психотерапевтична роль медсестри. Загальні етичні принципи в роботі психологів різних рівнів. Специфіка роботи з дітьми. Механізми психічного та фізіологічного стресу. Психологічні наслідки стресу. Профілактика психічного стресу та корекція його наслідків. Ятрогенії. Сучасні підходи до психічного оздоровлення.

Тема 4. Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Етичні проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.

Біотехнологія, біобезпека і генетична інженерія: до історії питання. Генно-інженерні організми на службі у медицини. Виробництво трансгенних медичних препаратів. Застосування біотехнологічних методів у сільському господарстві. Етичні проблеми застосування нових генно-інженерних технологій. Етичні проблеми клонування живих організмів. Приклади впровадження нанотехнологій у медицину. Етико-деонтологічні аспекти застосування нанотехнологій. Біоетичні принципи впровадження нанотехнологій. Проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.

Тема 5. Соціальна справедливість, проблеми транскультуральної етики і соціоетичні зобов'язання.

Походження і визначення поняття «глобальна етика». Соціальна справедливість і соціоетичні зобов'язання. Розподіл ресурсів охорони здоров'я. Соціоетичні зобов'язання. Практика біоетики в різних моделях охорони здоров'я. Основні принципи національної моделі охорони здоров'я. Біоетичні та правові проблеми співіснування „традиційної” та „нетрадиційної” медицини.

5.5 План вивчення навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
		л	п	с.р.
Тематичний блок 1.-2.				
1. Теоретичні аспекти етичних проблем в медицині.				
2. Деонтологічні аспекти етичних проблем в медицині.				
Тема 1. Етика як самостійна наука.	9		2	7
Тема 2. Медична етика.	9		2	7
Тема 3. Особистість лікаря	9		2	7
Тема 4. Деонтологія в медичній науці. Біоетика.	9		2	7
Тема 5. Основоположні документи сучасної медичної етики.	9		2	7
Разом за змістовним блоком 1-2	45	-	10	35
Тематичний блок 3-4. Соціально-філософські аспекти етичних проблем в медицині				
Тема 1. Основи біотичних аспектів трансплантології та переливання крові.	9		2	7
Тема 2. Основи біоетичних проблем ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій.	9		2	7
Тема 3. Основи біоетичних проблем біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії. Етичні проблеми медичного застосування психотропних засобів. Боротьба з наркозалежністю, алкоголізмом і тютюнопалінням.	9		2	7
Тема 4. Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Етичні проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.	9		2	7
Тема 5. Соціальна справедливість, проблеми транскультуральної етики і соціоетичні зобов'язання.	9		2	7
Разом за змістовним блоком 3-4	45	-	10	35
Усього годин	90		20	70

6. Самостійна робота студента

№ п/п	Т е м а	Кількість годин
1	Тема 1. Семінар 1. Етика як наука	5
2	Тема 1. Семінар 2 . Медична етика	5
3	Тема 1. Семінар 3. Особистість лікаря	5
4	Тема 1. Семінар 4. Деонтологія в медичній науці. Біоетика	5
5	Тема 1. Семінар 5. Основоположні документи сучасної медичної етики	10
6	Тема 2. Семінар 6. Основи біоетичних аспектів трансплантології та переливання крові	10

7	Тема 2. Семінар 7. Основи біоетичних проблем ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій	10
8	Тема 2. Семінар 8. Основи біоетичних проблем біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії. Етичні проблеми медичного застосування психотропних засобів. Боротьба з наркозалежністю, алкоголізмом і тютюнопалінням	10
9	Тема 2. Семінар 9. Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Етичні проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.	5
10	Тема 2. Семінар 10. Соціальна справедливість, проблеми транскультуральної етики і соціоетичні зобов'язання.	5
	РАЗОМ	70

Консультативна допомога: щотижнево за необхідністю (1-2 год.)

Контрольні заходи: самостійна робота студентів оцінюється під час проходження студентом on-line курсу «Філософія медицини». Оцінка «Зараховано» за курс виставляється лише студентам, яким зараховані усі заняття з курсу.

7. Список основної та додаткової літератури

7.1. Основна література

1. Утюж І. Г. Філософія медицини. Сценарій Online курсу. Для студентів медичних та фармацевтичних факультетів. - Запоріжжя: ЗДМУ, 2018. - 36 с.
2. Гуманітарні виміри сучасної медичної освіти: колективна монографія / І Г. Утюж, Н. В. Спиця та ін.; відп ред Д.А. Москвітін. - Запоріжжя: ЗДМУ, 2020. - 172 с.
3. Запорожан В. М. Етюди про моральність. Ноетичний аспект. - Одеса: ОНМедУ, 2019, - 160 с.
4. Кривоносов М.В., Алексеенко А.П. Філософські соціально-екологічні проблеми медицини. - Харків, 2015. - 215 с.

7.1. Додаткова література

1. Алексеенко А.П., Лісовий В.М. Соціально-філософські та етичні проблеми медицини. - Харків, Колегіум. - 2010. - 340 с.
2. Гіппократ. Етика і загальна медицина / Під ред. СЮ Трохачева; Пер. з древнегреч. - К «Грамота», 2016. - 345 с.
3. Запорожан В. М. Біоетика та біобезпека: підручник - Київ : Здоров'я, 2013. - 456 с.
4. Збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально- етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині)» (20-21 лютого 2020 року). - Запоріжжя: ЗДМУ, 2020. - 188с.
5. Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально- етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині)» (18-19 лютого 2021 року). - Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. - 180 с.
6. Зільбер А.П. Етика і закон в медицині критичних станів. "Етюди критичної медицини", т. 4. - Київ «Грамота». - 2017. - 288 с.
7. Кишкан, І Г. Основи біоетики й біобезпеки в системі вищої медичної та фармацевтичної освіти [Текст] // Медична освіта: наук.-практ. журн. - 2015. - №4. - С. 34-36 .
8. Ковальова О.М., Лісовий В.М. Біоетичні аспекти клінічної практики і наукових досліджень, - Харків. - 2015. - 95с.
9. Ковальова ОМ., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.М. Деонтологія в медицині: підручник. - Харків, 2014,- 258 с.
10. Основи біоетики та біобезпеки: навч посіб. для студентів вищ. медичної освіти ступеня магістра, які навчаються за спеціальностями 221 "Стоматологія", 222 "Медицина", 228 "Педіатрія" / В.М Бобирьов [та ін.]. - Вінниця : Нова книга, 2020. - 248 с
- II. Основи біоетики та біобезпеки: підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. ун-тів, ін- тів й акад. / О. М. Ковальова [та ін.]. - 2-ге вид., випр. - Київ : ВСВ "Медицина", 2017 - 392 с.

12. Парпауца Е.М. Біоетика і проблема збереження здоров'я людини // Педагогіка здоров'я: зб. наукових праць V Всеукраїнської науково-практичної конф. прирвч. 170-річчю з дня народж. І І. Мечникова 15 травня 2015 р. - Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2015. - С. 398-403.
13. Поттер В.Р Біоетика - міст в майбутнє. -К.: Вид. В. Карпенко, 2010. - 216с.
14. Толокова Т.І. Персоналістична біоетика у законодавчому регулюванні допоміжних репродуктивних технологій в Україні // Вісн. соц. гігієни та організації охорони здоров'я України: наук.-практ. журн, - 2015. -№ 1. - С. 52-56 .
15. Турак Й.А. Етичні і правові основи медичного втручання з погляду лікаря-практика. - Ужгород: Закарпаття, 2015. - 192 с.

8. Контроль і оцінка результатів навчання

8.1. Види контролю

Підсумковий (залік)

8.2. Форми контролю

Підсумковий контроль здійснюється у формі **заліку** після завершення вивчення дисципліни. Результати складання заліків оцінюються за двобальною шкалою: «зараховано», «не зараховано». Студент отримує оцінку «зараховано», якщо він виконав усі види робіт, передбачених навчальною програмою з «Деонтології в медицині», виконав завдання всіх семінарських занять, визначених тематичним планом, самостійно опрацював всі теми он-лайн курсу. Дисципліна вважається зданою успішно, при середній арифметичній оцінці 3,0-5,0 яка потім переводиться у 200-бальну систему.

Оцінка з дисципліни виставляється лише студентам, яким зараховані усі теми модулю з дисципліни.

9. Політика навчальної дисципліни

Обов'язкове дотримання академічної доброчесності студентами, а саме:

- самостійне виконання всіх видів робіт, завдань, форм контролю, передбачених робочою програмою даної навчальної дисципліни;
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.